

کیمیای سعادت

(جلد چهارم)

در سعادت

امام محمد غزالی

گردآورنده: محمدحسین ذوالقدر

غزالی، محمد بن محمد، ۴۵۰ - ۵۰۵ ق.	سرشناسه
Mohammad ibn Mohammad Ghazzali	
کیمیای حیات / امام محمد غزالی	عنوان و نام پدیدآور
تألیف ابن بشر ذوالقدر، ۱۳۹۷.	مشخصات نشر
ج ۷	مشخصات ظاهری
۷-۸-۱۳۳۲-۹۹۸۳۲-۶۰۰-۹۷۸ دوره؛ ۳-۰-۹۹۸۳۲-۶۰۰-۹۷۸ ج ۴	شابک
فیفا	وضعیت فهرست نویسی
۱۲۷ صفحه ج ۴ - دبیر حیات	مندرجات
اخلاق اسلامی - متون قدیم تا قرن ۱۴	موضوع
Islamic ethics -- Early works to 20th century	موضوع
تصوف -- متون قدیمی تا قرن ۱۴	موضوع
Sufism -- Early works to 20th century	موضوع
نثر فارسی -- قرن ۱۵ ق.	موضوع
Persian prose literature -- 11th century	موضوع
BP۲۴۷/۳۵/غ۴/۵۹ ۱۳۹۷	رده بندی کنگره
۲۹۷/۶۱	رده بندی دیویی
۵۲۳۶۱۳۷	شماره ی کتابشناسی ملی



نشر ذوالقدر

zolghadr_mh@yahoo.com

کیمیای سعادت

جلد هفتم: در عبادات

امام محمد غزالی

ترجمه و تدوین: دکتر ذوالقدر

چاپ اول: ۱۳۹۰

ناشر: انتشارات ذوالقدر

تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه

قیمت: ۱۱۰۰۰ تومان

شابک: ۹۹۸۳۲-۳-۰-۶۰۰

شابک دوره: ۹۹۸۳۲-۷-۰-۶۰۰

تهران، نرسیده به میدان ونک، بالاتر از ساختمان خورشید

پلاک ۲۵۳۶، طبقه سوم، واحد ۹

© حق چاپ: ۱۳۹۷، انتشارات ذوالقدر

حجة الاسلام ابو حامد محمد بن محمد غزالی طوسی در سال ۴۵۰ هجری در طابریان فارس دنیا آمد. پدرش محمد بن محمد مردی متعبد بود و پیشه بافندگی داشت و لقب غزالی از همین پیشه پدر اوست. محمد دو پسر داشت: یکی محمد و دیگری احمد. این دو پس از فوت پدر تحت سرپرستی ابو حامد احمد بن محمد رادکانی قرار گرفتند. محمد غزالی از رادکان مقدمات علوم دینی و ادبی را در کودکی فرا گرفت و پس از چندی تصدیق در علوم و جرجان به نیشابور رفت و در خدمت امام الحرمین ابوالمعالی جوینی، فقیه و متکلم بزرگ شافعی به تحصیل پرداخت و فنون جدل و خلاف و کلام و مقدماتی از فلاسفه را آموخت و هنوز بیش از بیست و هشت سال از عمر او نگذشته بود که در علوم و فنی متداول زمان یعنی در ادب و فقه و اصول و حدیث و درایت و کلام و جدل و خلاف و امثال این علوم ادبی و شرعی استاد مسلم شد و با این حال تا سال فوت ابوالمعالی جوینی خدمت او را ترک نگفت و بعد از آن در نزدیکی نیشابور به خدمت خواجه نظام الملک طوسی که آوازه علمی را شنیده بود، پیوست. نظام الملک مقدم او را گرامی داشت و در محضر خود مناظرات میبایست و او و فقها ترتیب داد و بر میزان فضیلتش آگاه شد و هشت سال بعد منصب تدریس در نظامیه بغداد به او محول شد، در حالی که تازه به سن سی و پنج سالگی رسیده بود.

غزالی از سال ۴۸۴ چهار سال در بغداد به تدریس و تذکر و وعظ و مناظرات و تألیف و تصنیف اشتغال داشت و در همین مدت سرگرم مطالعه در کتب فلاسفه، خاصه ابوعلی سینا نیز بود. در سال ۴۸۴ یعنی در ۳۹ سالگی، تحول در روح او پدید آمد، چنان که دست از مقامات دنیوی برداشت، برادر خود احمد غزالی را در تدریس نظامیه جانشین خود قرار داد و در ظاهر به قصد سفر حج و در باطن به اندیشه سیر و سلوک و مجاهدت و ریاضت، از بغداد بیرون رفت و از سال ۴۸۸ تا ده سال بعد در شهرهای شام و جزیره و بیت المقدس و حجاز بسر برد و در تمام این مدت پیوسته به زهد و ریاضت و تألیف و تصنیف اشتغال

داشت تا در سال ۴۹۸ به طوس بازگشت و یک سال بعد به درخواست سلطان سنجر و الزام وزیرش فخرالملک بن نظام الملک از طوس به نیشابور رفت و در نظامیه آن شهر به تدریس پرداخت و تا سال ۵۰۰ در این سمت باقی بود.

در این سال غزالی به طوس بازگشت و در خانقاه و مدرسه‌ای که نزدیک خانه خود داشت به ارشاد و تعلیم شاگردان اشتغال ورزید و دیگر دعوت‌های پیگیر سلاطین و رجال را برای تدریس در مدارس نظامیه نیشابور تا بغداد نپذیرفت و به درگاه سلاطین نرفت و از هیچ کس مالی نپذیرفت و همچنان در زهد و قناعت زیست تا در سال ۵۰۵ در درس درگذشت و در طابران به خاک سپرده شد.

عجیب آن که غزالی که روزگاری در صدد تکفیر علما برمی‌آمد و به شدت بر آنان می‌تاخت، به بعد از بازگشت از سفر ده ساله و بیان نظرهای جدید که چاشنی عرفان داشت، در حالات سخت متعصبان خراسان شد و او را ملحد و زندیق خواندند و از راه‌های گوناگون در سدداندا او برآمدند.

آثار زیاد او در کلام و تفسیر و تصوف به عربی دارد و آثار مهم او به پارسی عبارتند از: مکاتیب پارسی، کیمیای سعادت، نصیحة الملوک، غزالی صرف نظر از وجوه مختلف اهمیتی که در ادبیات فارسی دارد، اثر نثر نیز صاحب مقام و مرتبه‌والایی است. او نثری شیوا، پخته، ساده، گیرا و پر از تصویر و روانی کلام او به قدری است که حتی استدلالات عقلی را نیز در نهایت آسانی بیان می‌کند، این همه رعایت ایجاز از مختصات کلام اوست.

مهمترین اثر غزالی کیمیای سعادت است که به‌ای از احیاءالعلوم است و غزالی آن را پس از سفر ده ساله‌اش میان سال‌های ۴۹۰-۵۰۰ هجری نوشت. غزالی این کتاب را در چهار عنوان نگاشت و بر چهار رکن نهاد. چهار رکن او شناختن نفس خویش، شناختن حق تعالی، شناختن دنیا، شناختن آخرت و چهار رکن آن عبادات، معاملات، بریدن عقبات راه دین و منجیات است.

غزالی می‌خواهد به وسیله کیمیای سعادت، انسان‌ها را از صفات ناقص پاک کند و به صفات کمال بیاراید تا او از همه چیز گسسته شود و خود را به تمامی به خدای بسپارد و در او محو گردد و نهایتاً به همان سعادت که غایت صوفیان است برسد. اگرچه این کتاب ظاهراً کتابی اخلاقی و مبتنی بر دین است، غزالی در آن در حقیقت نظر خانقاهیان را دنبال کرده و اندیشه خود را، آن گونه که پس از تحول روحی دریافته بود، به کار برده

است.

از دیگر آثار غزالی، نصیحةالملوک است که مؤلف آن را به سال ۵۰۳ برای سلطان سنجر که از او به ملک مشرق تعبیر می‌کند، نوشت؛ بنابراین تألیف کتاب در اواخر حیات او صورت گرفته و شامل اندیشه‌های وی در پایان زندگی است. موضوع کتاب حکمت علمی و بر مبنای دین است و این روشی است که روش حکمای مشاء را که معمولاً در کتب حکمت به کار می‌برند، ندارد. غزالی این کتاب را در هدایت و راهنمایی پادشاه و درباریان او نوشته، نخست از اصول اعتقاد و ایمان سخن گفته و آنگاه ابوابی را در سیرت شاهان و وزیران و در حکمت دانایان آورده است.

نصیحت‌الملوک به فارسی و هم به عربی ترجمه شده است. همچنین ترجمه ترکی آن نیز مکرر صورت گرفته است.

فضائل الانام من رسائل جمع الاسلام مجموعه مکاتبات فارسی غزالی است که پس از مرگ وی توسط یکی از نزدیکان گردآوری شده است. در این کتاب نامه‌هایی از معاصران غزالی که غزالی بر آن‌ها جواب داده نیز وارد شده است و به هر حال مجموعه ذی‌قیمتی است که نه تنها بسیاری از نکات زندگی آن مرد بزرگ را روشن می‌کند، بلکه نمونه‌های بسیار خوبی از رسائل اخوانی و دیوانه فارسی را در نیمه دوم قرن پنجم نگاه داشته و حفظ کرده است. نامه‌های غزالی در این مجموعه بعضی در دفاع از عقاید وی و تقریر مقالات خاص او نگاشته شده و بعضی دیگر خطاب به پادشاهان عصر و وزراء و امرا و علمای آن روزگار است.

غزالی در این نامه‌ها بیش از سایر منشآت خود از تمثیل آیات و احادیث بهره برده است. کتاب فضائل الانام پنج باب و شامل باب‌های زیر است:

باب اول نامه‌هایی هستند که به ملوک و سلاطین نوشته شده‌اند. باب دوم نامه‌هایی که برای وزیران فرستاده شده‌اند، باب سوم نامه‌ای که به فقهای حنفی و شافعی نوشته است و باب پنجم در فصول و مواعظ اوست. مؤلف در ابتدای باب‌ها و نامه‌ها بعد از آن‌ها توضیحاتی را افزوده است که از حیث اطلاع بر احوال غزالی اهمیت وافر دارد و خود نمونه خوبی از نثر اوایل قرن ششم است.